

12. 6. 2024

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Úspěch klimatické žaloby švýcarských seniorek

Ve světě, kde dopady změny klimatu pocítujeme každý den, je nedávné přelomové rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku významným precedentem, který odvážně propojil lidská práva a environmentální závazky, který by mohl nově definovat odpovědnost vlád za opatření v oblasti klimatu v celé Evropě i mimo ni.

Skutkový základ a procesní historie

Mezi stěžovatele ve věci Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní v. Švýcarsko patří Verein KlimaSeniorinnen Schweiz, sdružení podle švýcarského práva, které zastupuje více než 2 000 starších žen, z nichž mnohé trpí zdravotními problémy zhoršujícími se v důsledku zvyšujících se teplot připisovaných globálnímu oteplování. Stěžovateli bylo také několik členů zmiňovaného sdružení. Tato demografická skupina, která je vzhledem ke svému věku a související zdravotní zranitelnosti obzvláště citlivá na vlny veder, zažívá v obdobích vysokých teplot zvýšené nepohodlí a zdravotní rizika. Stěžovatelé tvrdili, že nepříznivé účinky změny klimatu mají přímý dopad na kvalitu jejich života a porušují jejich právo na zdraví a stabilní životní prostředí, které je podle nich chráněno Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“).

Právní cesta spolku Verein KlimaSeniorinnen Schweiz začala 25. listopadu 2016, kdy stěžovatelé podali formální žádost Švýcarské federální radě a příslušným ministerstvům životního prostředí a energetiky. Tato žádost upozorňovala na nedostatky v opatřeních švýcarské vlády v oblasti klimatu a požadovala rozhodné kroky k dosažení souladu s cíli stanovenými Pařížskou dohodou z roku 2015, zejména s klimatickými cíli pro rok 2030. Federální ministerstvo životního prostředí, dopravy, energetiky a komunikací (DETEC) však v dubnu 2017 prohlásilo žádost za nepřijatelnou s tím, že žadatelé sledují obecný veřejný zájem, který se jich přímo a jednoznačně nedotýká.

Žadatelé se nenechali odradit a podali žalobu ke Spolkovému správnímu soudu, který ji ale 27. listopadu 2018 zamítl. Soud zdůvodnil, že ženy starší 75 let nepředstavují jedinou demografickou skupinu postiženou změnou klimatu, a tudíž nejsou jedinečně zasaženy. V návaznosti na to Spolkový nejvyšší soud rozsudkem ze dne 5. května 2020 jejich odvolání rovněž zamítl. Rozhodl, že jednotliví stěžovatelé nebyli dostatečně a přímo dotčeni údajnými nedostatky v opatřeních v oblasti klimatu, aby je bylo možné kvalifikovat jako osoby s chráněným zájmem podle švýcarského práva nebo Úmluvy.

Po neúspěchu u švýcarských soudů podali stěžovatelé dne 26. listopadu 2020 stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. ESLP přiznal případu prioritu podle čl. 41 jednacího řádu Soudu, čímž zdůraznil jeho důležitost a naléhavost. O stížnosti ESLP rozhodl dne 9. dubna 2024.

Předložené právní otázky

Případ Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní v. Švýcarsko předložil ESLP několik zásadních právních otázek, které se týkaly především rozsahu odpovědnosti státu podle Úmluvy v kontextu ochrany životního prostředí a zmírňování změny klimatu. Klíčové právní otázky zahrnovaly:

1. Představuje neschopnost státu adekvátně řešit změnu klimatu porušení práva na respektování soukromého a rodinného života podle článku 8 Úmluvy?
2. Mají stěžovatelé právo na přístup k soudu podle článku 6 odst. 1 Úmluvy, když napadají jednání nebo nečinnost státu v oblasti změny klimatu?
3. Mají stěžovatelé k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy podle článku 13 Úmluvy pro své stížnosti týkající se nečinnosti státu v oblasti změny klimatu?

Tyto otázky vyžadovaly, aby Soud vykládal Úmluvu způsobem, který zohledňuje širší dopady změny klimatu na lidská práva, a vytvořil tak precedens pro budoucí případy, kdy škody na životním prostředí vedou k újmě na lidských právech.

Článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

Soud potvrdil, že článek 8, který tradičně chrání právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence, zahrnuje také povinnost státu chránit jednotlivce před závažnými škodami na životním prostředí, jako jsou škody způsobené změnou klimatu.

Soud uznal, že důsledky změny klimatu – jako jsou zvýšené teploty a extrémní povětrnostní jevy – mohou mít významné nepříznivé dopady na zdraví, blahobyt a kvalitu života, čímž spadají do oblasti ochrany „soukromého života“. Soudem bylo zjištěno, že Švýcarsko nepřijalo přiměřená a účinná opatření k boji proti změně klimatu, čímž nesplnilo své pozitivní povinnosti podle článku 8, aby zajistilo právo stěžovatelů na zdravé životní prostředí jako nedílný aspekt jejich soukromého a rodinného života. Tento rozšířený výklad zdůrazňuje povinnost států nejen zdržet se přímého porušování lidských práv, ale také se aktivně zapojit do činností, které zabráňují zhoršování životního prostředí.

Soud konstatoval, že Švýcarsko má kritické nedostatky ve vnitrostátní legislativě zaměřené na řešení změny klimatu. Konkrétně poukázal na to, že nebyly stanoveny a splněny konkrétní cíle pro snížení emisí skleníkových plynů, které jsou pro zmírnění dopadů změny klimatu zásadní. ESLP zdůraznil, že Švýcarsko nezavedlo jasný a účinný právní rámec, který by umožnil odpovídajícím způsobem kvantifikovat a omezit vnitrostátní emise skleníkových plynů. Zákon o CO₂, jež byl přijat v roce 2011, stanovoval pouze klimatické cíle pro roky 2020 a 2024. Ani ty se ale Švýcarsku nepodařilo dodržet.

Soud také zdůraznil, že švýcarské orgány nejednaly včas a vhodným způsobem, aby vypracovaly a zavedly nezbytné právní předpisy a opatření pro boj proti změně klimatu. Tento nedostatek proaktivní činnosti a opožděná reakce přispěly k závěru o porušení článku 8.

Článek 6: Právo na spravedlivý proces

Článek 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje právo na spravedlivý proces a přístup k soudu. V tomto případě ESLP zkoumal, zda švýcarské soudy poskytly sdružení stěžovatelů spravedlivou příležitost napadnout neadekvátní vládní politiku v oblasti klimatu. Soud zdůraznil, že vnitrostátní soudy zamítly žaloby sdružení příliš snadno, aniž by řádně zvážily vznesené věcné otázky týkající se dopadů změny klimatu.

ESLP kritizoval švýcarské soudy za to, že se dostatečně nezabývaly nároky sdružení a že svá rozhodnutí řádně neodůvodnily. Soudy nezohlednily závažnost stížností a vědecké důkazy podporující potřebu naléhavých opatření v oblasti klimatu. Toto selhání fakticky odepřelo sdružení přístup k soudu, jak vyžaduje právo na spravedlivý proces. Soud ve svém rozhodnutí zdůraznil, že přístup ke spravedlnosti musí být skutečný, zejména v případech týkajících se složitých a významných otázek, jako je změna klimatu, které mají významné dopady na veřejné a soukromé zájmy.

Článek 13: Právo na účinnou právní ochranu

Soud nepovažoval za nutné zkoumat stížnost ve vztahu k porušení článku 13 samostatně vzhledem ke zjištěnému porušení článku 6.

Úloha postavení oběti v soudních sporech týkajících se životního prostředí

Klíčovým aspektem rozsudku ESLP byla též úvaha o postavení a statusu oběti v případech týkajících se životního prostředí. Soud shledal, že jednotliví stěžovatelé nesplňují kritéria pro uplatnění statusu oběti podle článku 34 Úmluvy, a tedy ani neměli aktivní legitimaci k podání stížnosti k ESLP. Soud zdůvodnil, že ačkoli stěžovatelé byli nepochybně postiženi změnou klimatu, nemohli prokázat, že dopad na ně byl výrazně odlišný od dopadu na obecnou populaci. Tento rozdíl je rozhodující v případech týkajících se životního prostředí, kde jsou dopady obvykle rozsáhlé a neomezují se na konkrétní jednotlivce. Koncept statusu oběti je zásadně spojen s nutností, aby stěžovatel prokázal významný, osobní a přímý dopad způsobený tvrzeným porušením Úmluvy, což odlišuje environmentální soudní spory od jiných forem vzhledem k často rozptýlené povaze environmentálních škod.

Soud naopak potvrdil oprávněnost sdružení Verein KlimaSeniorinnen Schweiz podat žalobu jménem svých členů. ESLP uznal, že sdružení mělo legitimní zájem zastupovat své členy, kteří byli vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu obzvláště zranitelní vůči dopadům změny klimatu. Toto uznání oprávnění sdružení jednat jako zástupce zdůrazňuje, že soud uznává kolektivní povahu ekologických škod a praktické problémy, kterým jednotliví stěžovatelé čelí při prokazování přímého a osobního dopadu.

Tato část rozsudku je obzvláště poučná, protože vymezuje kritéria přípustnosti žalob v případech týkajících se životního prostředí a vyvažuje potřebu zabránit záplavě individuálních žalob a na straně druhé potřebu zajistit, aby skutečné a podstatné stížnosti týkající se zhoršování životního prostředí mohly být účinně řešeny právní cestou.

Spravedlivé zadostiučinění

Evropský soud pro lidská práva přiznal žalujícímu sdružení 80 000 eur na náhradu nákladů řízení. Soud nepřiznal náhradu nemajetkové újmy, protože nebyl vznesen konkrétní nárok. ESLP se rovněž rozhodl nspecifikovat podrobná opatření, která musí Švýcarsko přijmout, aby splnilo rozsudek. Toto rozhodnutí odráží zásadu subsidiarity, podle které se předpokládá, že vnitrostátní orgány lépe znají místní podmínky a jsou považovány za kompetentnější k navrhování a provádění vhodných řešení. Klíčovou roli při dohledu nad výkonem rozsudku Soudního dvora bude hrát Výbor ministrů Rady Evropy. Tento orgán bude posuzovat, zda opatření Švýcarska po vynesení rozsudku odpovídají standardům ochrany lidských práv požadovaným Úmluvou. Dohled má zásadní význam pro praktické prosazování rozsudků ESLP a zajišťuje, aby rozhodnutí Soudu vedla ke konkrétním opatřením v členských státech.

Dopad a důsledky

Rozsudek ESLP ve věci Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku je přelomovým rozhodnutím v oblasti klimatických sporů, které zdůrazňuje, jak může nečinnost vlád v oblasti změny klimatu představovat porušení lidských práv. Tím se rozšiřuje oblast působnosti soudních sporů týkajících se klimatu, které se tradičně opíraly o environmentální právní předpisy, o argumenty týkající se lidských práv. Signalizuje to posun směrem k tomu, že se na dopady klimatu nebude pohlížet pouze jako na environmentální nebo ekonomické problémy, ale také jako na zásahy do lidských práv, což pravděpodobně povede k nárůstu počtu klimatických žalob.

Rozsudek rovněž zdůrazňuje zranitelnost starších obyvatel vůči změně klimatu a uznává rozdílné dopady na různé demografické skupiny. To má důsledky pro vládní politiky, které nyní musí být více inkluzivní a specificky se zabývat potřebami zranitelných skupin. Tento rozsudek může také sloužit jako manuál pro soudy v celé Evropě, což povede ke standardizovanějšímu přístupu při rozhodování případů souvisejících se změnou klimatu a potenciálně posílí právní mechanismy pro komplexní řešení změny klimatu.

Závěr

Pojednávaný rozsudek představuje významný milník na pomezí práva životního prostředí a lidských práv. ESLP svým rozhodnutím shledal porušení článku 8 Úmluvy v důsledku nedostatečných opatření Švýcarska proti změně klimatu, čímž zdůraznil povinnost států provádět účinná opatření ke zmírnění dopadů změny klimatu.

Rozsudek rozšířil právní rámec pro klimatické žaloby o lidská práva, čímž vytvořil širší možnosti nápravy pro osoby postižené environmentálními problémy. Tento přístup podporuje holistický přístup k řešení změny klimatu, která má dopad na různé aspekty lidského života a blahobytu.

Doporučení vycházející z rozsudku ESLP zahrnují:

- **Posílení právních rámců:** Státy by měly posílit své zákony v oblasti životního prostředí a klimatu tak, aby byly v souladu s lidskoprávními standardy.
- **Inkluzivní formulace politik:** Politiky by měly zohledňovat potřeby zranitelných skupin a do procesu tvorby politik by měly být zapojeny různé zúčastněné strany.
- **Lepší přístup ke spravedlnosti:** Zlepšení přístupu jednotlivců a skupin k napadení nedostatečných environmentálních politik před soudy.
- **Proaktivní opatření:** Vlády by měly přijmout ambiciózní klimatické cíle a udržitelné postupy a zajistit transparentnost a soulad s vědeckými a mezinárodními standardy.
- **Vzdělávací kampaně:** Zvyšování povědomí veřejnosti o souvislostech mezi lidskými právy a ochranou životního prostředí s cílem podpořit proaktivní správu věcí veřejných.

Zkoumaný případ představuje transformativní precedens v oblasti životního prostředí a pravděpodobně ovlivní budoucí právní a politický vývoj na celém světě.

Mgr. Tomáš Brandejský

Doktorand, Fakulta mezinárodních vztahů VŠE

e-mail: tomas.brandejsky@gmail.com

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)

- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení – nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)